

Simposi de conspiració i contracultura

Mike Ibáñez

Va ser un dels dos caps que va maquinari Spectra, primer simposi mundial de teories de la conspiració que va acollir l'OCCC, a València. Periodista *freak lance*, disc jockey i agitador cultural a les hores lliures, des de l'*underground* barceloní al soterrani valencià, amb tots vosaltres, Mike Ibáñez.

El seu medi és fonamentalment el radiofònic, però també ha cultivat, reeixidament, l'assaig amb treballs com *Pop control* i *Zap*. Pocs saben tant com ell de teories conspiratives, *conspiranoia* i contracultura.

El nostre pa de cada dia. La conspiració es fa present sovint als mitjans de comunicació, fins i tot

als més seriosos, malgrat que puga semblar cosa poc versemblant, i a ell li agrada de jugar a descobrir-la en contextos diferents. "Quan venia amb el tren cap a València, llegia el diari i m'he plantejat un joc: vejam si avui, en una data qualsevol, en un diari qualsevol, apareix la paraula *conspiració*. I efectivament: hi era, en una notícia que parlava sobre Severo Moto."

Llegint els seus articles i escrits, és senzill d'adonar-se que li interessa especialment la qüestió de la contracultura nord-americana, però "com a part dels discursos que busquen maneres diferents d'enfocar la informació. La conspiració va començar com un discurs en els límits del *mainstream*, i ara ha esdevingut una cosa quotidiana. El concepte de conspiració és més que present a la societat, però encara són més interessants que la conspiració els discursos que confronten la realitat des d'una òptica diferent. És com mirar de fer un trencaclosques amb tot de peces que no encaixen. Els teòrics de la conspiració intenten trobar aquestes peces per obtenir una visió més completa".

Aquesta visió panoràmica és possible si, com ell proposa, "no ens cenyim sols a allò que contenen uns determinats mitjans i escoltem allò que tenen a dir els mitjans alternatius o contraculturals. Als Estats Units, la conspiració forma part de la cultura. L'assassinat de JFK és el punt de partida d'aquest corrent de pensament que desconfia sistemàticament de la versió oficial. Potser la capacitat d'oferir visions alternatives té a veure amb el fet que allà els mitjans de comunicació es troben en un estadi més avançat. Les teories de la conspiració hi funcionen perquè, malgrat que hi ha més quantitat d'informació, la gent té la sensació que és objecte d'engany i busca unes altres fonts, com va passar, per exemple, amb l'atemptat de l'11S".

El problema, és clar, és que sovint es busquen explicacions desgavellades a realitats infinitament més simples: "Allò que hem mirat d'evitar a Spectra és que la teoria de la conspiració esdevinga teologia de la conspiració. Hi ha qui entén aquestes teories com si foren veritats revelades. Cadascú pot creure en el que vulga, en marciàns o en Jesucrist, però no es pot explicar la complexitat del món a partir de llegendes o mitologies. Hi ha qui creu en la xerrameca d'arrencaqueixals com Iker Jiménez, que conta qua-

tre pel·lícules de misteri ben adobades de morts i sang, però que intoxica més que no explica. A Spectra volíem fer una mica d'iconoclastia i allunyar la teoria de la conspiració de la teologia per convertir-la en un corrent de pensament del nostre temps", aclareix.

Intoxicacions per oli de colza, programes de control mental i més incògnites per resoldre.

A l'hora de destriar els temes que es van incloure en aquest simposi sobre teories de la conspiració, els organitzadors es van guiar, primer, pel seu interès personal i, segon, perquè haguera suscitat una investigació periodística seriosa. En el cas, per exemple, de l'oli de colza, Ibáñez explica que s'hi sentia particularment atret perquè havia estat una història amb un desenllaç fosc. Això, unit al fet de poder comptar amb la periodista que s'havia encarregat d'investigar el cas, l'alemanya Gudrun Greunke, va motivar que fora inclòs en les jornades. "Que Gudrun Greunke, que és una periodista de primera divisió, haja estat entre els participants és tot un privilegi. Temps enrere ella va aportar proves més que suficients per a demostrar que la posició oficial, que culpava l'oli de colza de la intoxicació, no se sustentava i apuntà causes més probables, com ara l'ús de pesticides. Vam decidir que calia parlar-ne perquè la investigació d'allò que havia implicat la mort d'un miler de persones, que en un altre país s'hauria considerat un genocidi a petita escala, s'havia tancat en fals i gairebé sense depurar cap responsabilitat. Ara, gràcies a Gudrun, teníem l'oportunitat de saber-ne més, com ara que Televisió Espanyola va comprar els drets del seu documental *Poisoned Lives* per evitar-ne l'emissió."

Una altra qüestió, que potser no és tan coneguda a casa nostra, és la del control mental. Aquesta, probablement, és la més delicada d'enfocar. Per què calia incloure-la-hi? "Havia d'entrar-hi perquè és una de les qüestions centrals de la teoria de la conspiració americana. Pot sonar a ciència-ficció, però el poder dels serveis d'intel·ligència, la CIA, ha estat tan omnímode i hi ha tanta gent que asse-

gura haver estat sotmesa a programes de control mental, que crec que, com a mínim, calia fer-hi referència. Hem de tenir en compte que els governs mateix han reconegut coses tan aberrants com ara que havien experimentat amb la radiació atòmica sobre els seus propis soldats. Si passava això, per què no pot ser versemblant que existesca un programa de control mental?"

També es va voler reprendre el crim d'Alcàsser que, aquest sí, el coneixem de primera mà, i les diverses teories conspiratives construïdes al voltant de la maçoneria, que són moltes i ben diverses. "Com et deia abans, el criteri bàsic va ser seleccionar temes que fregaren el periodisme d'investi-

gació. No volíem tant tractar qüestions espectaculars o espaterrants, com aquelles que han quedat com en una nebulosa, com ocorre amb el crim d'Alcàsser, o que són interessants per ells mateixos, com ara la maçoneria. En tots dos casos, disposàvem dels màxims experts en la matèria: d'una banda, Joan Oleaque, que va escriure allò que sense dubte és el treball més complet sobre l'assassinat de les xiquetes d'Alcàsser; i d'una altra, José Antonio Ferrer Benimeli, una de les persones que més profundament ha estudiat la maçoneria al món. Hem mirat de fer un congrés que no fora espès, però sense sacrificar-hi la serietat, adoptant una perspectiva que

ens situara més enllà de l'espectralitat. I sobretot, més que no pas donar respostes, hem volgut estimular preguntes: que la gent es demane quina informació rep, mitjançant quin canal, procedent de qui, per què se'ns expliquen unes coses i no unes altres..."

En aquest sentit va ser tot un luxe poder comptar amb el fotògraf Joan Fontcuberta. "És un *crack*. Ningú millor que ell per a demostrar que els mitjans de comunicació, per tal de tenir un bon *scoop*, són capaços de creure's que un astronauta va desaparèixer a l'estratosfera. Si qui va donar aquesta notícia haguera investigat mínimament qui és Joan Fontcuberta, s'hauria adonat que no era més que un muntatge visual, un dels fantàstics mons que té l'habilitat de recrear a la perfecció. A banda de ser magnífic estèticament, ens fa reflexionar sobre la manca de rigor que demostren molts periodistes, dels quals cal aprendre a desconfiar", subratlla Ibáñez.

El que queda de la guerra freda.

Els programes de control mental eren un dels temes estrella del simposi. Per fer-hi una primera aproximació, es va convidar Jaye Beldo, activista contracultural nord-americà que afirma haver format part d'un programa de control mental, l'MK Ultra, i relata la seua experiència per tal que uns altres puguin superar-lo, tal com va fer eii, en principi, gràcies a la meditació i a la música. Però fins a quin punt és creïble Beldo? On acaba el seny i comença la paranoia? "Vull creure que Beldo no intenta vendre fum, com tampoc Jerzy Sladkowski, autor del documental *Els zombies dels tsars rojos*, que explica el control mental a l'altre bàndol, el de l'URSS. Hi surt gent que assegura haver estat bombardejada amb ones psicotròniques. Hi ha fins i tot un metge, Igor Smirnov, que diu que guareix determinades addiccions operant la psique dels pacients. Tot plegat posa els cabells de punta. Ara bé, és evident que són qüestions que cal agafar amb pinces perquè poden derivar molt fàcilment cap a la fantasia. "Però -afegeix- tant a Beldo com a Sladkowski se'ls pot concedir el benefici del dubte, perquè

el poder que l'establishment pot arribar a exercir no descarta la pràctica d'aquests experiments i tampoc no és impossible que hagen fet perdre el cap a més d'un en forçar-lo a entrar en la dinàmica de creure que el controlen. La capacitat de fer-ho existeix, sense dubte.”

L'MK Ultra és un programa de control mental de la CIA més o menys com el que s'esmenta al film *Conspiració*, protagonitzat per Mel Gibson. Però no és l'únic. Diu Ibáñez que “hi ha tota una panòpia de programes. L'àcid lisèrgic (LSD) o les ones psicotròniques poden utilitzar-se per controlar la consciència, creant unes determinades imatges o estats d'ànim. Ataquen la part més vulnerable de l'ésser humà, l'esperit, i li provoquen la sensació que hom el priva d'autonomia. Són experiments psicològics extrems. Algunes d'aquestes investigacions es justificaven dient que cercaven agents perfectes. L'agent perfecte seria el que portara una informació que ni ell mateix no sabera que transporta, de manera que si l'enemic el capturara, per molt que el torturara, no la poguera contar, com a *The Candidate of Manchuria*, que sols s'activa en escoltar una contrasenya que polsa un ressort en la seua ment. El film de Mel Gibson és una versió *mainstream*, però retrata molt bé què és un *conspiranoic* que, a sobre, resulta que al final té raó. Pot funcionar com una bona introducció al tema.”

El documental *Els zombies dels tsars rojos* pretén demostrar que a la part soviètica també es portaven a terme programes molt semblants als que practicaven els serveis d'intel·ligència nord-americans. Però com es pot tenir la certesa que no és un muntatge com el de la dissecció de l'alienígena de l'Àrea 51? Segons Ibáñez, “el documental es va realitzar per al segon canal de la televisió alemanya, que no és gent que jugue amb aquestes qüestions. Fa anys que es va emetre per primera vegada i fins ara ningú no ha dit que siga una falòrnia. Tant a aquest com al de *Poisoned Lives*, els he de donar la meua plena confiança perquè no han estat produïts per a espais de varietats parapsi-

cològiques, com ara *Cuarto Milenio*. Ofereixen proves, testimonis, que són difícils de desmentir i, a més, són fets per persones molt solvents”.

Però després el públic dona més crèdit a programes com ara l'esmentat *Cuarto Milenio*, prolongació natural de *Milenio Tres*, l'espai que Iker Jiménez tenia a Ràdio 3 i que, sembla, té una audiència fidel. I tot això malgrat que mai no dona cap evidència irrefutable dels casos que exposa, com passa amb les petites produccions conegudes com *Diarios del Miedo*. Ibáñez s'exaspera una

“A Spectra hem mirat d'evitar que la teoria de la conspiració esdevinga teologia de la conspiració. Cadascú pot creure el que vulga, però no es pot explicar la complexitat del món a partir de llegendes o mitologies”

mica quan sent parlar d'Iker Jiménez, el treball del qual no li mereix cap respecte: “La clau del seu èxit és justament la por. Sempre hi ha morts truculents, visitants de dormitori, efigies de Jesucrist que s'apareixen pertot... Perquè, no ens enganyem, és un programa ultracatólic. Sempre acaben parlant de religió perquè Iker Jiménez no és més que un escolanet esgarriat. Segur que es va educar en un col·legi de capellans i té traumes infantils que exorcitza mitjançant el programa. No m'agrada com tracta els temes, perquè parla de tot un poc i de manera superficial, amb què demostra que és profundament ignorant. Està molt bé que ho vengui com a entreteniment, però quan comença a revestir-ho de pseudo-cientifisme em molesta. No te'l pots prendre seriosament, perquè no és més que un espectacle, una barraca de fira, un *freak show*. Ell mateix és un *freak*, la seua dona és una *freak* i tots els col·laboradors ho són. Saps què no farà mai Iker Jiménez? El que no farà mai, i estaria bé que fera aprofitant que gaudeix de molt de seguiment, és parlar d'una qüestió com la in-

toxicació per l'oli de colza perquè això és realment destapar la capsa de Pandora. Parlar d'alienígenes, d'albiraments d'OVNIS, d'incubs o del Sant Sudari és fer volar coloms. Borda, però no mossega. Ven periodisme d'investigació, però a l'hora de la veritat queda tot en foc d'encenalls.”

El primer de molts? Spectra es va cloure amb èxit, cosa que obre la possibilitat d'una segona edició, tot i que els organitzadors, Mike Ibáñez i Emili Payà, coordinador cultural de l'OCCC, no s'ho han plantejat enca-

ra. “La veritat –confessa Ibáñez– és que no ens hem parat a pensar-ho de moment, però de temes i convidats interessants, n'hi ha a grapats. Hem tingut una acollida excepcional que ha desbordat totes les previsions; així doncs, si a l'OCCC consideren que es pot muntar una segona edició, podria repetir-se, per què no.”

En cas que açò passara, Mike Ibáñez té molt clar qui convidaria a prendre-hi part. “Doncs, per exemple, Robin Ramsay, editor de *The Lobster*, que és una revista anglesa amb molt de prestigi i que toca qüestions interessants dels serveis secrets britànics. I no sols de fora. Hi ha gent a casa nostra que té molt a dir, com ara el traductor Juan Gabriel López Guix, que col·lecciona traduccions d'*Els protocols dels savis de Sió*. Resulta, si més no, fascinant que un traductor professional s'interesse per les versions que s'han fet d'un llibre fals. En l'àmbit artístic, també és increïble el treball de l'escriptor britànic Ken Hollings, que ha fet muntatges inspirats en la conspiració.”

Cristina Simón